

Фактори впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я як об'єкта наукового дослідження

У статті досліджено фактори впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я як складного та багаторівневого об'єкта наукового дослідження. Обґрунтовано, що ефективність функціонування та розвиток системи охорони здоров'я визначаються сукупністю взаємопов'язаних внутрішніх і зовнішніх чинників, які формують її адаптивність, стійкість та здатність реагувати на сучасні виклики. Наголошено на важливості ідентифікації, систематизації та оцінки факторів впливу як передумови формування ефективної державної політики у сфері охорони здоров'я, визначення пріоритетів розвитку та забезпечення інтеграції національної системи у міжнародний медичний простір.

У межах дослідження узагальнено наукові підходи до класифікації факторів та запропоновано їх поділ на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів належать фінансово-економічні, організаційно-управлінські, інфраструктурно-технологічні, кадрові та ментально-психологічні, які безпосередньо визначають ресурсний, інституційний і функціональний потенціал системи. Зовнішні фактори охоплюють демографічні, санітарно-епідеміологічні, соціально-економічні, екологічні, безпеково-політичні та техніко-технологічні чинники, що формують середовище функціонування системи та впливають на потреби у медичних послугах і напрями її трансформації.

Доведено, що зазначені фактори мають комплексний, динамічний і взаємозалежний характер, що обумовлює необхідність їх системного врахування у процесах державного управління та стратегічного планування. Особливу увагу приділено ролі цифровізації, інноваційних технологій, людського капіталу та соціальних детермінант здоров'я у формуванні сучасної моделі розвитку системи охорони здоров'я.

Встановлено, що врахування сукупності факторів впливу створює методологічне підґрунтя для підвищення ефективності управління, прогнозування розвитку та забезпечення стійкості системи охорони здоров'я в умовах кризових викликів і довгострокових суспільних трансформацій.

Ключові слова: державне управління; система охорони здоров'я; потенціал системи; фактори впливу; внутрішні та зовнішні чинники; кадровий потенціал; стійкість системи.

Постановка проблеми. Державне управління потенціалом системи охорони здоров'я є складною динамічною системою, що зумовлено сукупністю внутрішніх та зовнішніх факторів. Кожна система є мінливою до трансформації та розвитку внутрішнього й зовнішнього середовища, а тому врахування факторів під час вивчення потенціалу системи є вкрай важливим.

Вивчення, ідентифікація та структуризація факторів впливу на систему охорони здоров'я обумовлена такими причинами:

- структура та рівень впливу факторів дозволяє сформувати національні властивості системи охорони здоров'я та її можливість інтеграції в міжнародний, зокрема європейський медичний простір;
- домінування того чи іншого фактора дозволяє визначати пріоритети державної політики в сфері охорони здоров'я та формування механізмів впливу для забезпечення їх нівелювання в майбутньому;
- оцінка факторів є основою прогнозування розвитку системи охорони здоров'я та забезпечення високого рівня її адаптивно-резервного капіталу як основи реагування на кризові ситуації;
- ідентифікація факторів впливу дозволяє виявити та оцінити загрози та ризики для системи охорони здоров'я, з одного боку, та сформувати інструменти протидії їх наслідкам;
- фактори визначають як рівень потенціалу системи охорони здоров'я в цілому, так і потребу його нарощування за окремими складовими.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження факторів впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я має міждисциплінарний характер. Значний внесок у розроблення цієї проблематики зробили науковці, які вивчають управління системами охорони здоров'я та їх ефективність, зокрема A.Soucat, M.Bigdeli, S.Burke, P.Smits, F.Champagne, T.Pyone, J.Brinkerhoff, S.L. Bossert, A.Abimbola, P.D. Hibbert, A.Mark Fendrick та інші.

Мета статті полягає в дослідженні факторів впливу на державне управління потенціалом системи охорони здоров'я як об'єкта наукового дослідження.

Викладення основного матеріалу. «Фактори формування національної системи охорони здоров'я можуть мати різноманітний характер та по-різному впливати на систему охорони здоров'я. Зокрема,

частина факторів впливає на стан громадського здоров'я населення країни, що своєю чергою визначає пріоритети розвитку медичної сфери, а інші фактори впливають на структуру системи охорони здоров'я. Усі фактори є взаємопов'язаним та можуть впливати одне з одного. Варто зазначити, що одна група факторів може впливати на здоров'я населення і, як наслідок, на систему охорони здоров'я, інша група факторів може прямо впливати на систему охорони здоров'я» [1].

Дослідивши сукупність наукової літератури пропонуємо фактори розвитку системи охорони здоров'я групувати на внутрішні – фактори, що обумовлені особливостями державного управління та установленою структурою системи охорони здоров'я; та внутрішні – фактори, що обумовлені розвитком суспільних відносин. Характеристику зазначених факторів представимо таким чином.

Усі фактори впливу на потенціал охорони здоров'я пропонуємо поділяти на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх факторів належать:

1. *Фінансово-економічні фактори.* В цьому напрямі варто оцінити рівень державного фінансування системи охорони здоров'я; стан економічного розвитку держави та прогнози динаміки; інвестиційну спроможність; ефективність використання державних фінансових ресурсів. Відповідно потрібно оцінити як власне державне фінансування системи охорони, так і фактори впливу на нього, тобто стан економічної системи та перспективи її розвитку;

2. *Організаційно-управлінські фактори* є складними детермінантами, що визначають ефективність функціонування системи охорони здоров'я. Від врахування цих факторів у прогнозуванні розвитку системи охорони здоров'я залежить рівень адаптивності, стійкості та безпечності системи в кризових умовах. Ключовими елементами організаційно-управлінських факторів розвитку системи охорони здоров'я та її потенціалу є: інституційна структура законодавчої та виконавчої влади в цілому та державного управління системою охорони здоров'я зокрема; система прийняття та реалізації державно-управлінських рішень та їх впливу на розвиток системи охорони здоров'я; рівень автономії закладів охорони здоров'я, зокрема фінансової, управлінської та медичної; рівень цифровізації системи управління на усіх рівнях; налагоджена система контролю, моніторингу та оцінки ефективності; наявність механізмів антикризового управління та рівень його адаптивності діяльності в умовах невизначеності;

3. *Інфраструктурно-технологічні фактори* розвитку системи охорони здоров'я. Розвиток сучасної системи охорони здоров'я сьогодні неможливо уявити без потужного фундаменту, який складається з фізичної інфраструктури та проривних технологій.

Ці фактори визначають не лише якість лікування, а й доступність медицини для кожного громадянина. Інфраструктурно-технологічні фактори є базовою складовою потенціалу системи охорони здоров'я, оскільки визначають її матеріальну, технічну та цифрову спроможність забезпечувати безперервне надання медичної допомоги як у штатному, так і в кризовому режимі. Тому відповідно пропонуємо їх групувати таким чином: мережа закладів охорони здоров'я та її спроможність забезпечити доступність медичних послуг усім верствам населення, незважаючи на географічне розташування; матеріально-технологічна база, зокрема впровадження високотехнологічного обладнання як для лікування, так і управління та забезпечення безпеки й адаптивності; логістична інфраструктура, що дозволяє забезпечити взаємодію між закладами охорони здоров'я; впровадження інформаційно-комп'ютерних технологій та технологій штучного інтелекту; резервні та автономні потужності, що визначають рівень потенціалу системи охорони здоров'я; фармацевтичні потужності та інновації для забезпечення ліками;

4. *Кадрові фактори.* Людські ресурси забезпечують функціонування системи охорони здоров'я, якість медичних послуг, інституційну стійкість та здатність до розвитку в довгостроковій перспективі. «Тривалий час у медичній системі нашої держави, як і в інших країнах світу, спостерігається негативна динаміка щодо кадрового забезпечення, що проявляється у зниженні забезпеченості лікарським та молодшим медичним персоналом з відповідною медичною освітою та рівня укомплектованості посад лікарів і медичних сестер. Протягом останніх років в Україні відбувається масштабне реформування системи охорони здоров'я. Однією з ключових вимог медичної реформи є забезпеченість медичних закладів необхідним медичним персоналом для того, щоб відповідний лікувально-профілактичний заклад зміг укласти договір із Національною службою здоров'я України й отримав достатній рівень фінансування» [5].

Характеризуючи кадрові фактори, варто наголосити на таких їх складових:

- кількісне та структурне забезпечення медичними, управлінськими та іншими кадрами;
- кваліфікаційний рівень забезпечення медичними та управлінськими кадрами;
- система безперервного професійного розвитку;
- система підготовки та перепідготовки медичних та управлінських кадрів;
- система підготовки та атестації наукових кадрів для системи охорони здоров'я;
- рівень кадрової мобільності та адаптивності;
- система мотивації та удосконалення умов праці медичних працівників.

Відповідно до цього кадрові фактори розвитку системи охорони здоров'я являють собою сукупність кількісних, якісних, мотиваційних, управлінських та адаптивних характеристик людських ресурсів, що визначають спроможність системи забезпечувати доступність, якість і безперервність медичної допомоги.

5. *Ментально-психологічні фактори* впливають як на поведінку населення, так і на функціонування медичного персоналу та управлінських структур. Вони визначають, як населення та медичні працівники сприймають медицину, чи довіряють вони їй та наскільки активно готові дбати про своє здоров'я. Досить часто ментальні фактори визначають особливості формування національної системи охорони здоров'я, на чому наголошують вітчизняні дослідники, зокрема Є.В. Андреев, який структурував ментально-культурні фактори таким чином, як зазначено у таблиці 1.

Таблиця 1

Структуризація культурно-ментальних факторів впливу на національні системи охорони здоров'я

КУЛЬТУРНО-ЦІННІСНІ НОРМИ		
<i>Ставлення до власного здоров'я</i>	<i>Ставлення до лікування хвороб</i>	<i>Стигматизація</i>
Кожна культура визначає ставлення до власного фізичного та психічного здоров'я, що обумовлюється як біологічними, так і духовними та соціальними факторами	Культурні цінності впливають на вибір методів лікування, зокрема в окремих культурах переважає доказова медицина, в інших – нетрадиційні або духовні практик	Окремі культури по-різному сприймають фізіологічні та психологічні хвороби, що призводить до осуду і, як наслідок, обмеження доступу до медичних послуг
МЕНТАЛЬНО-ПОВЕДІНКОВІ МОДЕЛІ УСТАНОВКИ		
<i>Довіра до системи охорони здоров'я</i>	<i>Ставлення до самолікування</i>	<i>Ставлення до профілактики</i>
За умови низької довіри до державних інституцій знижується рівень звернення за медичною допомогою	Високий рівень самолікування призводить до зменшення попиту на медичні послугу і, як наслідок, погіршення стану громадського здоров'я	В ряді країн культурно-релігійні особливості знижують рівень довіри до профілактики особливо щодо вакцинації
СІМЕЙНО-СОЦІАЛЬНІ РОЛІ		
<i>Роль сім'ї</i>	<i>Гендерна рівність</i>	<i>Взаємодія із лікарем</i>
Розподіл сімейних ролей може призвести до авторитетності певних членів сім'ї у прийнятті рішення про лікування	Гендерна рівність визначає рівний доступ до медичних послуг жінок та чоловіків, а також доступ до медичної освіти та медичної професії	Від авторитетності професії лікаря визначається рівень довіри до нього та відповідно прийняття рішення про лікування
МОВНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ		
<i>Мовні бар'єри</i>	<i>Невербальні коди</i>	
Цей бар'єр є особливо важливим для держав із високим рівнем міграційних потоків, зокрема країн-членів Європейського Союзу	Культурні особливості та ментальність по-різному визначають сприйняття дотиків, жестів та дистанцію, що впливає на взаємодію між учасниками медичної допомоги	
РЕЛІГІЙНІ НОРМИ		
<i>Обмеження харчування</i>	<i>Питання біоетики</i>	<i>Доступ до професії</i>
Окремі релігії визначають певні обмеження у виживанні продуктів харчування, це може стосуватися тимчасових обмежень (наприклад Піст в Християнстві) або певних продуктів (наприклад, свинина в Ісламі)	Кожна релігія по-різному ставиться до певних медичних послуг, наприклад, аборти, донорство, пластична хірургія, що може варіюватися від повної заборони до часткових обмежень	У певних релігіях є обмеження або повні заборони до контакту між різностатевими лікарем та пацієнтом, що призводить до обмеження доступу до медичних послуг або ж їх якості та результативності

Ментально-психологічні фактори розвитку системи охорони здоров'я являють собою сукупність психологічних, поведінкових, мотиваційних та ціннісних характеристик населення, медичного персоналу і управлінських суб'єктів, що визначають рівень довіри, адаптивності, стійкості та ефективності

функціонування системи. Зазначені фактори можна охарактеризувати таким чином: рівень довіри населення до системи охорони здоров'я; психологічна готовність населення до взаємодії з системою; психоемоційний стан медичного персоналу; культура здоров'я та поведінкові установки населення; ментально-культурні особливості суспільства.

Зовнішніми факторами впливу на систему охорони здоров'я є:

1. *Демографічні фактори* впливу на систему охорони здоров'я. Демографічний стан визначає усі аспекти соціальної політики держави. Від демографічних процесів залежить потреба в медичній допомозі та стан громадського здоров'я. Демографічні фактори характеризують такими положеннями:

а) рівень старіння населення, що впливає на структуру захворюваності, навантаження на систему охорони здоров'я;

б) народжуваність та смертність, що визначає потребу у перинатальній та паліативній допомозі;

в) міграційні процеси (внутрішня та зовнішня міграція, добровільна та вимушена міграція);

г) урбанізаційні процеси, що визначають навантаження на заклади охорони здоров'я та доступ до медицини населення сільських територій;

2. *Санітарно-епідеміологічні фактори* впливу на систему охорони здоров'я. Санітарно-епідеміологічні фактори визначають рівень санітарно-епідеміологічного благополуччя і, як наслідок, безпеку держави. «Оскільки в усьому світі забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення вважається основною цільовою функцією системи охорони здоров'я. У багатьох країнах імплементовані та функціонують програми забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення, котрі закладені в основу національної політики в галузі охорони здоров'я, яка впливає на розвиток медичної галузі і залежить від багатьох складових, а саме: якість управління, організація процесу надання медичної допомоги та його ресурсного забезпечення, імплементация новітніх технологій та їх застосування, визначення медичних стандартів та інші. Найважливішою тенденцією розвитку системи охорони здоров'я являється зміщення пріоритету від максимальної економії державних витрат при наданні медичної допомоги до максимальної ефективності використання задіяних ресурсів задля забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя населення, де цей підхід є актуальним для МОЗ України» [4]. Структурування зазначених чинників пропонуємо здійснювати таким чином: рівень захворюваності населення (загальна первинна захворюваність, поширення інфекційних та неінфекційних хвороб, структура захворюваності, рівень хронічних захворювань), що визначає попит на медичні послуги та структуру медичної допомоги; загрози поширення епідемій та пандемій (ризик активізації джерел епідемій, спалахи інфекційних хвороб; поширення нових та мутаційних збудників інфекційних хвороб), що визначає потребу в формуванні резервів ресурсів для забезпечення функціонування системи охорони здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій, що пов'язані з епідеміями та пандеміями; рівень імунізації населення (вакцинація населення, імунопрофілактика, колективний імунітет та інше), що визначає ймовірність спалахів інфекцій, з одного боку, та ефективність профілактичної функції системи охорони здоров'я; санітарний стан довкілля (якість питної води, повітря); умов життя (санітарний стан житлових приміщень доступ до каналізації, гігієнічні умови, рівень урбанізації, щільність населення), що впливає на загальний стан здоров'я населення та поширення інфекцій; поведінкові фактори (дотримання населенням санітарно-епідеміологічних норм, рівень обізнаності щодо профілактики захворювань, мобільність населення та соціальна поведінка в умовах епідеміологічних загроз), що визначає сукупність дій щодо впливу на поведінку населення з боку системи охорони здоров'я;

3. *Соціально-економічні фактори* впливу на систему охорони здоров'я. «Соціальні детермінанти здоров'я у широкому розумінні – це умови, в яких люди народжуються, зростають, живуть, працюють і старіють, а також доступ людей до влади, грошей і ресурсів, потужно впливають на нерівність у сфері здоров'я. Ці нерівності – це несправедливі та уникненні відмінності у стані здоров'я, що спостерігаються як у межах країн, так і між ними. На всіх рівнях доходу здоров'я та захворюваність формують соціальний градієнт: чим нижче соціально-економічне становище, тим гірший стан здоров'я. Люди з обмеженим доступом до якісного житла, освіти, соціального захисту й робочих можливостей мають вищий ризик хвороб і смертності. Дослідження показують, що ці соціальні детермінанти можуть більше впливати на здоров'я, ніж генетичні чинники чи навіть доступ до медичної допомоги. Усунення впливу соціальних детермінант на нерівність у здоров'ї є ключовим завданням для покращення здоров'я та зменшення давніх диспропорцій у цій сфері. Це потребує дій з боку всіх складових суспільства: уряду, приватного сектору та громадянського суспільства. ВООЗ зобов'язується підтримувати країни у розробці та впровадженні ключових політик, що враховують соціальні детермінанти здоров'я, аби зменшити нерівності у сфері охорони здоров'я» [6]. З цього приводу Є.В. Андреев зазначає, що «Економічні фактори впливають з двох позицій: по-перше, держави з високим рівнем економічного розвитку можуть більше підтримувати систему охорони здоров'я через бюджетне фінансування, в той час як країни із низьким рівнем економічного розвитку фінансують систему охорони здоров'я за залишковим принципом, що впливає на якість, результативність та ефективність медичних послуг і відповідно на стан громадського здоров'я населення; по-друге, рівень економічного розвитку держави позначається на доходах домогосподарств і,

як наслідок, на їх можливості отримати якісні медичні послуги, з одного боку, та здійснювати профілактику, вести здоровий спосіб життя з другого боку. Своєю чергою соціальні фактори переважно впливають на стан громадського здоров'я, що вимагає особливого підходу до системи медичних послуг підготовки кадрів для системи охорони здоров'я та профілактичних заходів. Вбачаємо структуру соціально-економічних факторів такою, як наведено в таблиці 2. Зазначені фактори впливають на рівень громадського здоров'я, з одного боку, та власне на національну систему охорони здоров'я з другого. Виходячи із представлених даних, національні особливості системи охорони здоров'я держави будуть визначатися такими властивостями: ключові захворювання в державі; особливості державного фінансування; формування системи медичного страхування; рівень довіри до системи охорони здоров'я; розвиток приватної медицини» [2];

4. *Екологічні фактори* впливу на систему охорони здоров'я. «Здоров'я та добробут людини тісно взаємопов'язані між собою. Ігнорування екологічних чинників матиме вплив на профілактику та контроль захворювань, включно з вірусними пандеміями. За даними ВООЗ, чисте повітря, стабільний клімат, достатня кількість води, санітарія та гігієна, безпечно використання хімічних речовин, захист від радіації, здорові та безпечні робочі місця, належні сільськогосподарські практики, міста та штучні середовища, що сприяють здоров'ю, а також збережена природа є необхідними передумовами для доброго здоров'я. Люди живуть у середовищах, які тісно пов'язані з різними поєднаннями природних і синтетичних хімічних речовин, соціальних факторів здоров'я, способу життя та погодних умов, а також у різних географічних регіонах, до яких вони пристосовувалися у різному ступені. Шляхи впливу на організм людини різноманітних екологічних чинників є надзвичайно численними, і практично неможливо згрупувати всі ці фактори на якійсь спільній основі» [7].

Екологічні фактори впливають насамперед на громадське здоров'я населення і, як наслідок, визначають напрями медичної допомоги, що мають стати пріоритетними. «Відомо, що життєдіяльність людини включає в себе різноманітні взаємодії з оточуючим середовищем, в якому він існує. Людина живе та працює в умовах взаємодії різних факторів, які можуть мати безпосередній вплив на його життя та здоров'я. Антропогенна діяльність людини веде до збільшення ризику виникнення різноманітних видів надзвичайних ситуацій (НС) природного, техногенного та політичного характеру. На жаль, в світі все частіше спостерігається виникнення НС на спеціальних об'єктах, у закритих для більшої частини суспільства сферах діяльності. До перерахованих небезпек необхідно додати також загрози, які можуть виникнути у зв'язку із збереженням хімічної та ядерної зброї, відпрацьованих атомних реакторів» [7]. Відповідно екологічні фактори можна структурувати таким чином: а) рівень забруднення атмосферного повітря, від стаціонарних, мобільних та неорганізованих джерел; б) якість питної води та стан ґрунтів, які залежать від хімічного забруднення, бактеріальної безпеки та деградації ґрунтів через сільськогосподарське використання; в) зміна клімату; г) надзвичайні ситуації природного та техногенного характеру; д) шумове забруднення; е) радіаційний фон; є) електромагнітне випромінювання. Зазначені фактори впливають на напрями розвитку діагностики, систему вакцинавання, формування пріоритетних відділень у закладах охорони здоров'я;

5. *Безпеково-політичні фактори* впливу на систему охорони здоров'я – це сукупність зовнішніх і внутрішніх політичних та безпекових умов, які визначають стабільність функціонування системи охорони здоров'я, її ресурсне забезпечення, доступність медичних послуг та здатність реагувати на кризові ситуації. До таких факторів належать: воєнно-безпекові фактори; політична стабільність; міжнародні політичні відносини; протидія злочинності (біотероризм). Зазначені фактори визначають завантаженість на систему охорони здоров'я через руйнування інфраструктури; загрози громадському здоров'ю населення; зміну структури потреб у медичних послугах; доступ до міжнародної підтримки;

6. *Техніко-технологічні фактори* впливу на систему охорони здоров'я та її потенціал проявляються як з позитивної, так і негативної точок зору.

Вітчизняні вчені І.П. Кінаш та Л.М. Савчук визначають таку роль техніко-технологічних факторів: «Науково-технічний прогрес включає в себе відкриття нових знань і використання їх на практиці, вдосконалення нових методів виробництва та форм управління. Факт наукових відкриттів ще не означає благо. І це яскраво демонструє сфера охорони здоров'я, оскільки нові технології несуть не тільки позитивні зміни у цій сфері, але водночас є загрозою здоров'ю людини. Так, скажімо, комп'ютер як пристрій для обробки інформації, який нині використовує значна кількість людей як для виконання функціональних обов'язків на роботі, так і для свого відпочинку, може призвести до зростання захворюваності серед користувачів. Шкідлива дія комп'ютера пов'язана з наявністю несприятливих чинників: неправильною поставою і тривалою сидячою роботою, фокусуванням зору на екрані, набором тексту або “човганням” мишкою і, звичайно, діє на нервову систему. Тривожним є й факт так званої “комп'ютерної залежності”, адже сучасна молодь усе більше часу проводить за комп'ютером, живучи практично у віртуальному світі, спілкуючись у чатах більше, ніж зі своїми реальними однолітками. Наукові доробки свідчать про те, що до 14 % користувачів інтернету мають залежність, до 25 % набувають її протягом півроку від початку перебування в мережі. Шкоду здоров'ю несе й використання мобільних телефонів, адже теж відомо, що вони

здатні викликати низку захворювань, у тому числі й активізувати розвиток пухлин мозку. Шведські вчені з Інституту гігієни отримали дані про підвищення ризику розвитку пухлин мозку у віковій групі 20–29 років під час використання аналогових і бездротових телефонів упродовж 5–10 років. Для інших вікових категорій такої залежності не було виявлено. Дослідження вказали на те, що ті, хто користується телефонами з 10–19 років, набагато більше ризикують заробити пухлини мозку, ніж ті, хто придбав телефон у 29 років і пізніше. Щодо позитивного впливу науково-технічного прогресу на розвиток сфери охорони здоров'я, то, безумовно, новітні технології, призводять до поліпшення якості медичних послуг (дають змогу провести надскладні операції і тим самим подовжують життя людини). Проте використання новітніх технологій призводить до значного подорожчання таких операцій, що робить їх недоступними для населення» [3].

Андрєєв Є.В. пов'язує зазначені фактори також із науково-технологічним процесом та зазначає, що «Науково-технологічні фактори впливу власне на національну систему охорони здоров'я є ключовими в сучасних умовах розвитку суспільства та проявляються в трьох напрямках: по-перше, цифровізація системи охорони здоров'я, що виражається у впровадженні цифрових технологій в систему управління закладами охорони здоров'я та систему державного управління національною системою охорони здоров'я. Зазначене характеризує систему охорони здоров'я як систему реалізації суспільних послуг, що інтегрована в інформаційне суспільство. В Україні вже багато зроблено в цьому напрямі як в контексті інституційного розвитку, так і правового, організаційного та економічного; по-друге, цифровізація медичних послуг, що проявляється у впровадженні технологій телемедицини та електронної системи охорони здоров'я; по-третє, сучасні медичні технології, а саме застосування сучасних засобів діагностики, лікування, профілактики впливають на реалізацію медичних послуг, а саме визначають такі ключові їх характеристики, як якість, результативність, швидкість» [2].

Ключовими групами техніко-технологічних факторів є: впровадження інноваційних медичних технологій для діагностики та лікування, персоналізованої медицини, застосування біотехнологій; рівень цифровізації системи охорони здоров'я через запровадження електронної системи охорони здоров'я, електронних медичних записів, телемедицини та використання великих даних для оцінки стану громадського здоров'я та управління в умовах надзвичайних ситуацій; впровадження інноваційних фармацевтичних технологій у виробництві лікарських засобів, розширення доступу до експериментальних препаратів, розвиток генетичних технологій; автоматизація державно-управлінських процесів на рівні держави та регіону та управлінських процесів на рівні закладу охорони здоров'я; забезпечення інформаційного захисту та кібербезпеки на усіх рівнях системи охорони здоров'я.

Висновки. Таким чином, система охорони здоров'я функціонує та розвивається під впливом складної сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів, які мають багаторівневий, взаємозалежний та динамічний характер. Їх комплексне врахування (фінансово-економічних, організаційно-управлінських, кадрових, інфраструктурно-технологічних, ментально-психологічних, демографічних, екологічних, соціально-економічних, безпеково-політичних та техніко-технологічних чинників) дає змогу сформулювати цілісне бачення потенціалу системи, визначити ключові ризики, резерви та напрями стратегічного розвитку. Врахування зазначених факторів у процесі державного прогнозування створює методологічне підґрунтя для підвищення адаптивності, стійкості та ефективності системи охорони здоров'я в умовах сучасних кризових викликів і довгострокових суспільних трансформацій.

Список використаної літератури:

1. Андрєєв Є.В. Державна євроінтеграційна політика в сфері охорони здоров'я: монографія / Є.В. Андрєєв. – Житомир : Видавничий дім «Бук-Друк», 2025. – 300 с.
2. Андрєєв Є.В. Фактори формування національної системи охорони здоров'я як об'єкта державної політики / Є.В. Андрєєв // Економіка, управління та адміністрування. – 2024. – Вип. 4 (110). – С. 241–248. DOI: 10.26642/ema-2024-4(110)-241-248.
3. Кінаш І.П. Фактори впливу на розвиток сфери охорони здоров'я України / І.П. Кінаш, Л.М. Савчук // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 25. – С. 43–46 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.bses.in.ua/journals/2018/25_2018/11.pdf.
4. Оганян Х.А. Санітарно-епідемічне благополуччя населення як чинник національної безпеки України / Х.А. Оганян, З.В. Гбур // Інвестиції: практика та досвід. – 2021. – № 7. – С. 106–112. DOI: 10.32702/2306-6814.2021.7.106.
5. Сабєцька Т.І. Аналіз кадрового забезпечення галузі охорони здоров'я України / Т.І. Сабєцька // Економіка та суспільство. – 2022. – № 40. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-40-26.
6. Structure of health care expenses in Czechia 2022 / Statista [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.statista.com/statistics/1369844/czechia-structure-of-health-care-expenditure/>.
7. United Nations Children's Fund (UNICEF) [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.unicef.org>.

References:

1. Andriev, Ye.V. (2025), *Derzhavna yevrointehratiina polityka v sferi okhorony zdorovia*, monohrafiia, Vydavnychiy dim «Buk-Druk», Zhytomyr, 300 p.
2. Andriev, Ye.V. (2024), «Fakty formuvannia natsionalnoi systemy okhorony zdorovia yak obiekta derzhavnoi polityky», *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*, Issue 4 (110), pp. 241–248, doi: 10.26642/ema-2024-4(110)-241-248.
3. Kinash, I.P. and Savchuk, L.M. (2018), «Fakty vplyvu na rozvytok sfery okhorony zdorovia Ukrainy», *Prychomomorski ekonomichni studii*, Issue 25, pp. 43–46, [Online], available at: https://www.bsos.in.ua/journals/2018/25_2018/11.pdf
4. Ohanian, Kh.A. and Hbur, Z.V. (2021), «Sanitarno-epidemichne blahopoluchchia naselennia yak chynnyk natsionalnoi bezpeky Ukrainy», *Investysii: praktyka ta dosvid*, No. 7, pp. 106–112, doi: 10.32702/2306-6814.2021.7.106.
5. Sabetska, T.I. (2022), «Analiz kadrovoho zabezpechennia haluzi okhorony zdorovia Ukrainy», *Ekonomika ta suspilstvo*, No. 40, doi: 10.32782/2524-0072/2022-40-26.
6. Statista, *Structure of health care expenses in Czechia 2022*, [Online], available at: <https://www.statista.com/statistics/1369844/czechia-structure-of-health-care-expenditure/>
7. United Nations Children's Fund (UNICEF), [Online], available at: <https://www.unicef.org>

Курбанов Антон Костянтинович – кандидат медичних наук, асистент Національного медичного університету імені О.О. Богомольця.

<http://orcid.org/0000-0002-6632-9525>.

Наукові інтереси:

- система охорони здоров'я;
- державне управління потенціалом системи охорони здоров'я;
- прогнозування та антикризове регулювання в системі охорони здоров'я;
- адаптивно-резервний потенціал.

Kurbanov A.K.

Factors of influence on state management of the health care system potential as an object of scientific research

The article examines the factors of influence on state management of the health care system potential as a complex and multi-level object of scientific research. It is substantiated that the effectiveness of the functioning and development of the health care system is determined by a set of interrelated internal and external factors that form its adaptability, stability and ability to respond to modern challenges. The importance of identifying, systematizing and assessing influence factors as a prerequisite for the formation of effective state policy in the field of health care, determining development priorities and ensuring the integration of the national system into the international medical space is emphasized.

The study summarizes scientific approaches to the classification of factors and proposes their division into internal and external. Internal factors include financial and economic, organizational and managerial, infrastructure and technological, personnel and mental and psychological, which directly determine the resource, institutional and functional potential of the system. External factors include demographic, sanitary and epidemiological, socio-economic, environmental, security and political and technical and technological factors that shape the operating environment of the system and affect the needs for medical services and the directions of its transformation.

It is proven that these factors are complex, dynamic and interdependent in nature, which necessitates their systematic consideration in the processes of public administration and strategic planning. Particular attention is paid to the role of digitalization, innovative technologies, human capital and social determinants of health in the formation of a modern model of development of the health care system.

It has been established that taking into account the set of influencing factors creates a methodological basis for increasing the efficiency of management, forecasting the development and ensuring the sustainability of the healthcare system in the face of crisis challenges and long-term social transformations.

Keywords: public administration; healthcare system; system potential; influencing factors; internal and external factors; human resource potential; system sustainability.

Стаття надійшла до редакції 04.04.2025.